

נייר עמדה בנושא

יציאה למסע לפולין

מבוא

על פי תקנות משרד החינוך, נקבע סכום מקסימלי לתשלומי ההורים בכל שנה,¹ לא כולל המסע לפולין של בתי ספר בעקבות השואה. מסע זה מאורגן על ידי חברה שזכתה במכרז מטעם משרד החינוך, ועלותו אחידה (בארבעה תעריפים: לחינוך הממלכתי ולחינוך הממלכתי דתי, לכל אחד מסע של שבעה ימים או שמונה ימים). העלות של מסע זה רבה, ולא כל משפחה יכולה לעמוד בו. מסיבה זו, לעתים חלק מתלמידי בית ספר אחד יוצאים למסע לפולין וחלק מהם יוצאים למסע זול בארץ, והדבר גורם לעתים אי נעימות לתלמידים שאינם יכולים להרשות לעצמם לצאת למסע היקר.

הנייר שלפנינו מבקש לבחון את נקודת המבט היהודי בסוגיה זו.

המבט היהודי

- 1. התועלת החינוכית במסע לפולין:** התועלת החינוכית שבמסע שנויה במחלוקת: מצד אחד, המסע מחבר מאוד את התלמידים למסורת ולתרבות היהודית, ודרכה לשלשלת הדורות; מצד שני, במקום לבנות את הזיקה לתורה דרך העתיד הצפון לנו, ירושלים, ודרך בקשת תיקון עולם במלכות שדי במציאות הארצישראלית המלאה, מתחנכים התלמידים לגעגועים לעבר, שהוא אמנם יקר לנו מאוד ואנו קשורים אליו, אך אנחנו רוצים להביא אותו לארץ ישראל. החינוך העולה מנסיעות אלו הוא כי היהדות האמתית שאנחנו מתגעגעים אליה הייתה בעיירות פולין, ואילו אנחנו שדופים ויבשים.² יש לציין שמרבית התלמידים אינם נוסעים לפולין, ורק בערך רבע מן התלמידים יוצאים למסע לפולין.²
- 2. מניעת בושה ממי שאינו יכול לממן את המסע:** ידוע לכול האיסור החמור הנזכר במשפט העברי להלבין פניו של אדם. ועד כדי כך החמירו חכמים בעניין זה, עד שאמרו: "המלבין פני חברו אין לו חלק לעולם הבא" (משנה, אבות ג, יא); "כל המלבין פני חברו כאילו שופך דמים" (בבא מציעא נח ע"ב). משום כך תיקנו בחז"ל תקנות רבות שנועדו למנוע בושה מן העניים. כך למשל נאמר בתלמוד (מועד קטן כז ע"א): "בראשונה היו מוליכין בבית האבל עשירים בקלות של כסף ושל זהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה, והיו עניים מתביישים. התקינו שיהו הכל מביאין בסלי נצרים של ערבה קלופה מפני כבודן של עניים".³ על כן, יש להימנע ממצב שבו העשירים יכולים להרשות לעצמם לצאת למסע לפולין, ואילו העניים אינם יכולים לעשות כן.
- 3. הפעלת לחץ לא רצוי על הורים המתקשים לממן את דמי המסע:** נוסף על הפגיעה בכבודו של מי שאינו יכול לממן את המסע, יש עוד בעיה, והיא הפעלת לחץ חברתי על ההורים כדי שגם ילדיהם יוכלו לצאת למסע זה. לחץ זה גורם לפעמים להורים להיכנס להתחייב לסכומים המקשים על ההתנהלות הכלכלית של המשפחה. גם בעיה זו הטרידה את חז"ל, אם כי בצורה קצת אחרת, כמו שעולה מן התלמוד (מועד קטן כז ע"א): "בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו יותר ממיתתו, עד שהיו קרוביו מניחין אותו ובורחין, עד שבא רבן גמליאל ונהג קלות ראש בעצמו, ויצא בכלי פשתן, ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן".



כלומר, הקושי הכלכלי גרם לאנשים להימנע מקבורת קרוביהם, כיוון שלא היו יכולים להתחרות בפאר וההדר שבהלוויות העשירות. גם קושי כלכלי זה, הוא בגדר סיבה לעודד את הציבור לחסוך בהוצאות.

הצעות מעשיות

1. להעדיף ולעודד את המסע בארץ על פני היציאה לפולין.
2. לא להתיר יציאה למסע לפולין, אם אין רוב משמעותי של הורים המצביעים בעד יציאה למסע לפולין.
3. יש לעשות כל מאמץ להוזיל את המסע לפולין, גם באמצעות הקמן קרן מלגות או קרן ערבות הדדית של הורים ונציגי ציבור, כדי לאפשר לכל התלמידים המעוניינים לצאת למסע לפולין.

¹ הסך המרבי של תשלומי ההורים בשנת הלימודים תשע"ו מוצג בקישור

[/http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Afik/Tashlumim](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Afik/Tashlumim)

² על פי נתוני משרד החינוך (http://main.knesset.gov.il/Activity/Info/MMMSummaries19/Education_3.pdf). בכיתות י"ב למדו

בשנת תשע"ה כ-120,000 תלמידים, ורק כ-30,000 בני נוער נטלו חלק במסע לפולין.

³ הגמרא מביאה שם שורה של דוגמאות מעין אלו.